

Asia: OM 18/41/2016

Ulosottoon liittyvien työllistymisen kannustinloukkujen purkaminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

Lausunto mietinnöstä 38/2017 ulosottoon liittyvien työllistymisen kannustinloukkujen purkaminen

Lausuntopyyntönumeron diaarinumero: OM 18/41/2016

Ulosoton vaikutusten pohdinta monesta eri näkökulmasta on tärkeää, koska ulosmittauksen muutosten hyödyt ja haitat näyttäytyvät erilaisina valitusta näkökulmasta riippuen. Ulosoton kannustinloukkutyöryhmä on hyvin tuonut esille mahdollisten toimenpiteiden vaikutuksia.

Puhtaasti velallisen näkökulmasta katsottuna työllistymisen tulisi olla taloudellisesti niin kannattavaa, ettei työttömälle työnhakijalle viriäisi lyhytnäköistä ajatusta ”ettei kannata työllistyä, kun ulosotto vie kaiken”. Tähän yhtenä keinona on esitetty mietinnössä vaihtoehtoisista pois pudotettua suojaosuuden nostamista. Mietinnössä on kuitenkin perusteltu hyvin, miksi suojaosuuden nostamista ei pidetä oikeana keinona kannustinloukkujen purkamiseksi. Totta on, että mitä suuremmat tulot olisivat ulosmittauksen edellytyksenä, sitä useampi velallinen jäisi ulosoton ulkopuolelle ja sitä enemmän jäisi velkoja maksamatta. Tilanne olisi sietämätön erityisesti yksityisvelkojia ajatellen, hyvänä esimerkkinä elatusvelat. Velkojan asemaa tai yleisen maksumoraalin säilymisen merkitystään ei voi väheksyä. Oletettavasti ulosottokelpoisuuden alarajan korottaminen vaikuttaisi myös luottokelpoisuuden arviointiin, mikä vaikeuttaisi edelleen pienituloisten mahdollisuuksia saada kohtuuehtoista luottoa. Elämme kuitenkin vahvasti luottoyhteiskunnassa ja ihmisillä on perusteltujakin tarpeita luoton käyttämiseen jossain vaiheessa elämäänsä.

Toinen velallisen kannalta edullinen ratkaisu olisi, että ulosottovelallisen maksukykyä ja -velvoitetta arvioitaessa otettaisiin huomioon esimerkiksi todellisia asumismenoja tai työmatkakuluja nykyisestä käytännöstä poiketen. Jos tavoitteena on kannustaa vastaanottamaan työtä kauempaakin, se tarkoittaa isompia työmatkakustannuksia tai vaihtoehtoisesti muuttoa. Jos

työllistymismahdollisuudet ovat suuremmissa kaupungeissa keskimäärin paremmat, ovat myös asumiskustannukset kalliimmat. Takaushakemuksista on nähtävissä, että asumiskulujen vaikutus siihen, meneekö velallisen maksuvara ulosmittauksen takia miinukselle vai jääkö plussalle, on olennainen. Pienilläkin tuloilla voi elämiseen jäädä enemmän rahaa ulosmittauksesta huolimatta, jos asumiskustannukset ovat pienet. Käytännössä tämäkin keino kuitenkin johtaisi samaan lopputulokseen kuin suojaosuuden korottaminen.

Hengähdystauon antaminen pitempään työttömänä olleelle ulosmittauksen lykkäyksellä on sinällään kannatettava esitys. Työllistyminen itsessään voi aiheuttaa arkipäiväisiä kustannuksia, joita varten ei ole työttömyyskorvauksesta pystynyt säästämään. Käytännössä näitä voivat olla työasun tai vaatekerran hankintaa tai parturissa käyntiä. Joskus taas tarvitaan työvälineitä tai ajoneuvoa työssäkäyntiä varten.

Jos velallisella on ulosotossa elatusmaksuja, hänelle ei esityksen mukaan myönnetä lykkäystä kuin painavasta syystä. Esitys on sinällään ymmärrettävä ja hyväksyttävä, mutta olisiko hyvä harkita mahdollisuutta lievemmin perustein myöntää osittaista vapautusta ulosmittauksesta myös näissä tilanteissa. Jos ulosmittausta rajoitettaisiin osittain tietyn ajanjakson ajaksi, erityisesti pitempään työttömänä olleella elatusvelvollisellakin olisi työllistymisensä alussa mahdollisuus tasapainottaa tilannettaan.

Lykkäyksen sitominen työttömyysetuuden maksupäiviin tuntuu riittävän yksinkertaiselta laskentatavalta todeta, milloin työttömyys on kestänyt lain edellyttämän ajan. Ulosottoviranomaisten ohella velallisia kohtaavat monet muutkin ammattilaiset, jotka voivat luontevasti omassa asiointissaan ottaa esille oikeuden ulosmittauksen lykkäykseen lain mukaisissa tapauksissa.

Jos työllistymisen myötä velalliselle syntyy pääsääntöisesti oikeus ulosmittauksen lykkäämiseen, hänen on oltava mahdollisuudesta tietoinen ja samalla tiedostettava, että oikeus alkaa työsuhteen alusta. Tällä hetkellä ulosotto ei välttämättä saa ajantasaisesti tietoa velallisen työllistymisestä ja ulosmittaus alkaa siitä syystä viiveellä. Ellei tätä viivettä jatkossa pystytä välttämään, se saattaa aiheuttaa hämmennystä velallisessa, jos hänen oikeutensa lykkäykseen onkin kulunut jo viiveeseen ulosmittauksen alkamisessa työsuhteen alusta. Työllistymisen ilmoitusvelvollisuus voisi selkeyttää tilannetta, mutta samalla oikeudesta ulosoton lykkäykseen on tiedotettava tehokkaasti.

Velkojen maksun lykkääminen tavalla tai toisella ei kuitenkaan poista ihmisen velkaongelmaa eikä nopeuta siitä selviytymistä. Takuusäätiö on monessa yhteydessä esittänyt huolensa velkatilanteiden kärjistymisestä ennen avun piiriin hakeutumista tai ratkaisun löytymistä. Ulosottoviranomaisilla on Takuusäätiön näkemyksen mukaan keskeinen rooli velallisten ohjaamisessa ja neuvomisessa. Toivottava tavoite on kuitenkin velallisen velkaongelman ratkaiseminen muulla keinolla kuin pitkäkestoisella ulosotolla.

Velkaongelman ratkaisemisen näkökulmasta vaihtoehtona yhtäjaksoiselle ulosoton alkamisen lykkäykselle voisi olla mahdollisuus jakaa lykkäys esimerkiksi kahteen ajanjaksoon. Ensimmäinen voisi sijoittua työsuhteen alkuun ja toinen siihen vaiheeseen, kun velallinen hakee aktiivisesti ratkaisua velkatilanteeseensa esimerkiksi hakeutumalla talous- ja velkaneuvontapalveluun. Määräaikainen ”hengähdystauko” voisi toimia houkuttimena, jotta ulosotossa ja neuvonnan ulkopuolella olevat velalliset saataisiin houkuteltua hakeutumaan mahdollisimman nopeasti

neuvonta- tai järjestelypalvelujen pariin. Mitä varhaisessa vaiheessa velkatilannetta päästään selvittämään, sitä paremmat mahdollisuudet on löytää järkevä kokonaisratkaisu ongelmatilanteen selvittämiseksi.

Takuusäätiö epäilee, riittääkö esitetty muutos toivotulla tavalla purkamaan työllistymisen kannustinloukkoja. Se ei myöskään helpota ulosottovelallisen velkaongelmaa tai kannusta hakemaan siihen kestävämpää ratkaisua. Asiaa olisi hyvä selvittää vielä laajemmin tai tarkistaa tilannetta uudestaan esimerkiksi siinä vaiheessa, kun mietinnössä mainittu Palkansaajien tutkimuslaitoksen aihepiiriä koskeva tutkimus valmistuu. Silloin myös tämän muutoksen vaikutuksista on jo tuloksia.

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr. - lakimies